

MIŠEL TURNIJE

U jednom od ključnih tekstova nadrealizma, u *Seljaku iz Pariza*, Luj Aragon je govorio o svom osećaju čudesnog prožimanja svakodnevnog života. Određujući stvarnost kao očigledno odsustvo protivrečnosti, objasnio je da je čudesno erupcija protivrečnosti unutar stvarnog. Zadatak nadrealiste da otkrije te protivrečnosti – doslovno „protivtvrdnje“ ili poricanja stavova za koje se uobičajeno drži da su valjana – iziskuje neumoljivu snagu vizije, koju pokreće urođeno ikonoklastična forma intelektualne energije. Upravo je taj zadatak Mišel Turnije postavio sebi u romanu *Meteori*. Uz odjek Aragonove pedeset pet godina stare teze, Turnije podstiče jednog od svojih likova da razmišlja kako „ispod svoje očevidne banalnosti, svet je nesumnjivo pun jedva prikriivenih čuda – baš kao Ali-babina pećina“. Na ogromnom razboju *Meteora*, Turnije tka banalnosti u čuda: deponije, pantljičara, medeni meseci u Veneciji, čak i vremenske prilike, ovde se preobražavaju u čudesa. (Nije ovo nasumična metafora – u blizini središta Turnijeove mreže simbola nalazi se stari Žakardov mehanički razboj.)

Meteori su roman o paru jednojajčanih blizanaca, zajedno poznatih pod imenom Žan-Pol. Ta tvrdnja ipak zvuči kao kad bismo rekli da je *Uliks* o jednom čoveku koji hoda Dablinom. Jer Turnije koristi temu blizanaštva kako bi istražio beskrajn niz dvojakosti: heteroseksualnost i homoseksualnost, grad i selo, raj i pakao. Ovde otkrivamo duboku suprotstavljenost hronologije i meteorologije – s jedne strane, ustaljen i određen tok sati, a s druge, divlje i nepredvidivo kolebanje godišnjih doba; te nam, u pasusu zapanjujuće metafizičke originalnosti, govori da *Hrist se mora potisnuti* – potisnuti ga mora ne neki manihejski Satana, već Duh, Sveti Duh.

Biće jasno da *Meteori* nisu lako štivo; pa ipak, takav je elektricitet Turnijeove inteligencije, tako vešto on plete svoju blistavu mrežu, da veći deo ove mamutske knjige čitalac ostaje očaran pukom odvažnošću koncepta i drskošću s kojom ga autor iznosi. Magija bleđi u poslednjoj trećini, ali dotad izgrađeni zamajac dovoljno je jak da nas odnese do završetka.

Roman *Meteori* počinje u jednom malom mestu na obali Bretanje. Otvara ga, vredi napomenuti, opis vremenskih prilika. Naslovom knjige *Meteori* Turnije insistira na obnovi prvobitnog značenja te reči – kao što meteorolozi znaju, ona se odnosi na bilo koju atmosfersku pojavu. Turnijeu je najzanimljiviji element vazduh – vazduh je u *Meteorima* zaista svugde. On je snažni vetar koji gura mladog homoseksualca Danijela u smrt u smrdljivoj rupi punoj pacova; a on je i „vetar, bura, dah“ što je, za sveštenika Tomasa, svetovna manifestacija Svetog duha. Nijedan vetrić, na ovim stranicama, ne duva slučajno, bio dobar ili loš.

U „Le Pjer Sonant“ – Zvučno Kamenje – žive dečaci blizanci Žan i Pol, tako neverovatno slični da ni roditelji ne mogu da ih razlikuju; i, jednom nezaboravnom prilikom, kad njihov otac Eduard pomeša fotografije njih dvojice, Žan više ne može da se odvoji od svog drugog

ja. Oni su kompletan organizam: govore svoj jezik, „eolski“ (po Eolu, bogu vetra); njihova lična igra „bep“ im je predmet neiscrpnog zanimanja; često se spajaju u „blizanačku zajednicu“ u kojoj su noge jednog okrenute naspram glave drugog, što je odjek njihovog položaja u majčinoj utrobi, na šta se dodaje i semeni obred. Za Pola, dominantnog blizanca, kom je blizanaštvo nesumnjivo nadređeno „normalnoj“ čovečnosti, blizanački život je bogatstvo koje se mora sačuvati po svaku cenu. „Svaka trudna žena nosi dvoje dece u stomaku“, zamišlja on. „Ali jače dete neće trpeti prisustvo brata... i, pošto ga zadavi, poješće ga... Ljudski soj čine ogrovi.... Samo mi smo, jasno ti je, nevini. Samo mi smo došli na ovaj svet držeći se za ruke i s bratskim osmehom na usnama.“

Ali se Žan, drugi blizanac, buni. Blizanaštvo je, njemu, postalo kavez. Njegovi rani pokušaji da uspostavi ličnu nezavisnost ponekad omanu: uporno želeći da sam ide da kupi sebi odeću, vraća se kući i vidi da je odabrao odevne predmete potpuno istovetne u svakom smislu onima koje je odabrao njegov brat. Kasnije pokušava da se oženi; ali Pol tera Sofi tako što je prvo zavede, a onda i užasne kad ona shvati da joj je Žan, njen verenik, došao iz bratovog kreveta. Ali Žan uspeva da se otrgne i ta njegova pobuna predstavlja trenutak preokreta i za sam roman.

Pre toga smo, međutim, proveli veliki deo vremena daleko od blizanaca, njihovog slabog oca Eduarda i njihove velike majke Marije-Barbare; daleko i od mentalno zaostale dece u komšiluku Sent Brižita – dece čija prinudna zatvorenost u solipsistički svet predstavlja potpuno nesentimentalizovani odjek blizanačke zaokupljenosti sobom.

To vreme provodimo u društvu Aleksandra, „zaprepašćujućeg strica“ blizanaca, koji svoju homoseksualnost pretvara u totem, gotovo jednako moćan koliko i Polova teorija blizanaštva. (Drugi svetski rat, kad počne, za Aleksandra predstavlja heteroseksualnu stvar, koja nema nikakve veze s njim, sem naravno činjenice da Hitler istrebljuje takve kao što je on.) Aleksandrov polet daje prvoj polovini knjige veći deo njene snage i životnosti; on živi opasnim životom i hoda ulicom noseći svoj verni štap u kojem je sakriven mač, u potrazi za konvencionalno orijentisanim muškarcima: „Heteroseksualci su moje žene“, otkriva on. Aleksandar je direktor firme za odnošenje đubreta koja se zove GOVNO (Gradska organizacija za vožnju i nošenje otpada), a u delovima knjige koje on pripoveda, Aleksandar pretvara taj „lunarni pejzaž“ đubreta u svet otkrovenja, u istinu koju društvo želi da sakrije, ali ne može od svojih đubretara. Ti pasusi u slavu fekalija odišu genijem; u njima Turnije izvođi vrtoglavo težak poduhvat ispunjavajući najgore stvari na svetu svojevrsnim sjajem i značenjem. (Lako je uočiti zašto Žan Žene toliko ceni ovu knjigu.) Na deponiji Sent Eskobil van Pariza tokom rata – da uzmemo samo jedan primer – voz sa đubretom iz Pariza donosi Aleksandru čudne simbole koji sa sobom nose odjek vremena; pse, primera radi. „Stotine hiljada mrtvih pasa! Trideset pet punih vagona!“ Zato što su odbegli Parižani ostavili svoje ljubimce, a nacisti ih masakrirali.

Aleksandra, na izvestan način, blizanci ubijaju. On ih sreće u Kazablanki i, nesvestan da ih je dvojica, niti ih prepoznavši kao svoje nećake, zaljubljuje se u „sveprisutnog dečaka“, poput Ašenbaha od govana; i kad nabasa na njih dvojicu dok obavljaju svoj obred sjedenjenja i vidi da nema nikakvih izgleda protiv takve potpunosti, Aleksandar namerno odlazi na noću opasne dokove i tamo strada. Kao homoseksualac, on je, najzad, tek falsifikat blizanca: „On uzurpira stanje koje mu ne pripada.“

Aleksandar umire. Mariju-Barbaru šalju u Buhensvald. Eduard ne živi još mnogo duže. Sofi proteruju, ali taj čin zauvek deli blizance. Žan odlazi na dugu odiseju po svetu, „baca-jući se u naručje svih koje sretne“ kako bi pobegao od Pola. Pol ga, dabome, proganja. I knjiga se menja. Kao odraz erupcije svojih likova iz jajeta blizanačke potpunosti u potragu po svetu, roman postaje linearan, sekvencijalan, epizodičan – i u znatnoj meri manje zanimljiv. Intelktualno, ostaje strog i zadovoljavajući, te nam pokazuje da se priča koja je počela kao potraga menja, za Pola, u rešenost da se dožive sva Žanova iskustva nakon njega, kako bi se sprečilo međusobno razilaženje; a potom, kad počne da prihvata da možda nikad više neće naći Žana, njegovo putovanje – koje kreće iz Venecije i nastavlja se preko Severne Afrike, Japana, Vankuvera, sve dok linearna potraga ne postane cirkularna, dvodimenzionalni odraz u ogledalu blizanačkog jajeta, kad se vrati kući preko Kanade – pretvara u fizički izraz ono što Aleksandrov prijatelj, sveštenik Tomas, opisuje kao *univerzalni didimijum*: „brat bez parnjaka je umro i brat svih muškaraca je rođen umesto njega.“ I ta potraga sadrži brojne nezaboravne slike: niz bašti, na primer, predstavlja Žanovu potragu za Edenom, a amputacija Polovih levih udova nakon nesreće pod Berlinskim zidom (koji je i sam simbol izgubljenog jedinstva, grada kao podeljenog jajeta) jeste fizička ekspresija njegovog gubitka blizanaštva.

No, ovom delu nedostaju tradicionalnija romansijerska zadovoljenja. Putovanje po svetu ne može a da ne zvuči kao putopis; usputni likovi su neizbežno minorni, retko kad zanimljivi, a u jednom su slučaju – mudrac-baštovan Šonin u Japanu – pretenciozni eho onog sveštenika što je podučavao Dejvida Karadina („Skakavac“) značenju života u televizijskoj seriji *Kung fu*.

Kraj, međutim – u kojem Pol prevazilazi gubitak udova svojevrsnim činom natprirodne volje – vredi čekanja; i nema sumnje da je ovo knjiga retke inteligencije, originalnosti i snage prizora za koje je i Aragon bio majstor. Daleko od toga da su Turnije i Aragon blizanci, međutim. *Meteori* su, naposljetku, roman bremenit teologijom, a Aragon je Boga smatrao „gnusnom i vulgarnom idejom“.

(S engleskog preveo **Igor Cvijanović**)